

Vezîriâzam Mahmud Paşa bu muharebeye müdahale etmeyerek geri çekildi. Bu ilk savaştaki başarısızlık Osmanlı tarafında büyük moral bozukluğuna yol açtı. Uzun Hasan ise Osmanlılar'a ilk darbeyi indirdikten sonra yine geri çekilerek ortadan kayboldu. Bunun üzerine Osmanlı ordusu Bayburt tarafına yönelerek altı gün boyunca bu yönde ilerledi. Bölgeyi iyi bilen Akkoyunlu birlikleri Osmanlı ordusunu takip ederek onları iyice yormak istiyordu. Osmanlı ordusu, 16 Rebîülevvel 878 (11 Ağustos 1473) Çarşamba günü Tercan civarında sarp bir yer olan Üçağızlı adlı mevkide ordugâh kurdu. Öğle vakti, Fırat havzasını Çoruh'tan ayıran Otlukbeli ismiyle anılan tepelerde Uzun Hasan'ın Gâvur İshak kumandasındaki birlikleri göründü. Dâvud Paşa ile Mahmud Paşa, Gâvur İshak'ın üzerine gönderildi. Otlukbeli tepelerini tutmuş olan Uzun Hasan böylece Osmanlılar'ı zor bir alanda savaşa mecbur tutmuştu.

Dâvud Paşa şiddetli bir hücumla Gâvur İshak'ın tepeden aşağı inip yolları kontrol altına almasını engelledi ve tepeye çıkıp savaş nizamı almayı başardı. Gâvur İshak geri çekilerek diğer Akkoyunlu birliklerine katıldı. Akkoyunlu ordusunun sağ kolunu kumanda eden Uzun Hasan'ın oğlu Kör Zeynel Mirza, Dâvud Paşa'nın üzerine saldırdı. Bu esnada Fâtih Sultan Mehmed'in kumandasındaki asıl ordu tepeye tırmanmaya başlamıştı. Dâvud Paşa'nın Anadolu askerleriyle birlikte Akkoyunlular'ı oyalaması sayesinde ilk olarak Şehzade Mustafa düzlüğe çıkıp Zeynel Mirza'ya saldırdı. İki ordu arasında şiddetli bir savaş başladı. Bir süre sonra Zeynel Mirza Osmanlı azebleri tarafından öldürüldü ve kesilen başı Mahmud Ağa tarafından Şehzade Mustafa'ya gönderildi. Böylece Akkoyunlu ordusunun sağ cenahı çöktü ve Şehzade Mustafa sol kol askeri ve diğer Osmanlı kuvvetleriyle Akkoyunlu ordusunun merkezini kumanda eden Uzun Hasan'ın üzerine yüklendi. Osmanlılar'ın ric'at etmesi halinde kaçanları imha etmek, Akkoyunlu ordusu zor duruma düşerse çevirme hareketiyle onları arkadan vurmak üzere babasından emir alan ve Akkoyunlu ordusunun, sol kolunu idare eden Uğurlu Mehmed Mirza, Şehzade Bayezid'in tarruzu karşısında biraz geri çekildi. Bu kol da asıl savaşlar Şehzade Bayezid ile Mirza Mehmed Bakır arasında yaşandı. Uğurlu Mehmed, Osmanlılar'la kendi birlikleri arasındaki bir dereyi şiddetle müdafaa ederek Şehzade Bayezid'in bu tarafa geçmesine mani oldu. Akkoyunlu ordusunun

bozulmaya yüz tuttuğunu gören Fâtih Sultan Mehmed maiyetindeki yeniçerilerden bir kısmını daha savaş sahasına sürdü.

Uzun Hasan, artık mukavemetin mümkün olmadığını anlayarak kendisine çok benzeyen Alpagoğ Pîr Mehmed Bey'i yerine bırakıp hızla kaçtı. Osmanlılar, Uzun Hasan zannıyla Alpagoğ'u esir ettirirse de kısa bir süre sonra Uzun Hasan olmadığını ve onun kaçtığını anladılar. Akkoyunlu hükümdarının savaş meydanında kalan sancağı, davulu, mehterleri, cephanesi ve hazinesi Fâtih Sultan Mehmed'in huzuruna getirildi. Babasının kaçtığını ve kardeşinin maktul düştüğünü duyan Uğurlu Mehmed de savaş meydanından çekildi.

Angiolello sekiz saat süren bu muharebede Akkoyunlular'ın 10.000, Osmanlılar'ın yalnızca 1000 kişi kaybettiğini belirtir. Osmanlılar'ın galibiyetinde top ve tüfek üstünlüğünün büyük rolü olmuştur. Osmanlılar bu savaşa çok sayıda esir almışlardı. Bunların arasında Timur soyundan Mirza Mehmed Bakır, Mirza Zeynel, Mirza Muzaffer ile âlimlerden Kadı Mahmud Süreyyî, Uzun Hasan'ın nişancısı Hoca Seyyid Mehmed Münşî, imamı Hasankeyfli Kadı Ali de vardı. Esir alınan Türkmen askerlerinin çoğu öldürüldü. Ancak kaçan Akkoyunlu ordusu takip edilmedi. Savaş alanında iki veya üç gün daha kalan Fâtih Sultan Mehmed 28 Rebîülevvel'de (23 Ağustos) Bayburt'u alıp geriye döndü. Yolda Uzun Hasan'a ait olup Darap Bey tarafından müdafaa edilen Şarkıkarahisar Kalesi de ele geçirildi.

Otlukbeli Savaşı'nda elde edilen zafer, Timur mağlûbiyetinden sonra doğudan gelecek tehlike korkusu taşıyan Osmanlılar'a büyük bir moral kazandı. Bu muharebe klasik Türkmen ordularının Osmanlılar'ın ateşli silâhlarla mücehhez düzenli birlikleriyle artık baş edemeyeceğini ortaya koydu. Böylece Osmanlılar'ın Doğu Anadolu'ya ve ticaret güzergâhına hâkim olmalarının yolu açılırken Akkoyunlular bu yenilginin ardından kendilerini bir daha toparlayamadılar ve kısa bir süre sonra tarih sahnesinden çekildiler. Onların boşluğunu ise yeni bir dinî-siyasî oluşum haline gelen, Osmanlılar için daha önemli ve ciddi bir rakip olan Safevîler doldurmuştu.

BİBLİYOGRAFYA :

Âşıkpaşazâde, *Târih* (Atsız), s. I; L. Chalkokondyles, *Histoire générale des turcs*, Paris 1662, I, 250-252; J. Barbaro, *Anadolu'ya ve İran'a Seyahat* (trc. Tufan Gündüz), İstanbul 2005, tür.yer.; Tursun Bey, *Târih-i Ebû'l-Feth* (nşr. A. Mertol Tulum), İstanbul 1977, s. 150-168; Neşrî, *Cihan-nümâ* (Taeschner), I, 207-213; İbn Kemal, *Tevârih-i Âli-i Osmân*, VII, 316-370; Mîr Seyyid Ali b.

Muzaffer Meâlî, *Hünkârname: Tevârih-i Âli-i Osmân* (haz. Refet Yalçın Balata, doktora tezi, 1992), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Feridun Bey, *Münşeât*, I, 278-289; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II, 93-105; Barbara von Palombini, *Bündnisuerben Ausländischer Mächte um Persien, 1453-1600*, Wiesbaden 1968, s. 13-30; M. K. Setton, *The Papacy and the Levant (1204-1571)*, Philadelphia 1976, II, 222-223, 272, 311-321; Selahattin Tansel, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasî ve Askerî Faaliyetleri*, Ankara 1985, s. 299-328; J. E. Woods, *Akkoyunlular* (trc. Sibel Özbudun), İstanbul 1993; Th. Stavrides, *The Sultan of Vezirs. The Life and Time of the Ottoman Grand Vezir Mahmud Pasha Angelovic*, Leiden 2001, s. 137-140, 175-180; Fr. Babinger, *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı* (trc. Dost Körpe), İstanbul 2003, s. 263-278; *Bir Yeniçerinin Hatıratı* (trc. Kemal Beydilli), İstanbul 2003, s. 73-78; N. Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* (trc. Nilüfer Epeçli), İstanbul 2005, II, 144-145; *Uzun Hasan-Fatih Mücadelesi Döneminde Doğu'da Venedik Elçileri, Caterino Zeno ve Ambrogio Contarini'nin Seyahatnâmeleri* (trc. Tufan Gündüz), İstanbul 2006, tür.yer.; Necati Lugâl - Adnan Erzi, "Fatih Sultan Mehmed'in Muh-telif Seferlerine Ait Fetihnameler", *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, sy. 3, İstanbul 1957, s. 177-192; Reşit Rahmeti Arat, "Fatih Sultan Mehmed'in Yarlığı", *TM*, VI (1939), s. 286-322; Bekir Sıtkı Baykal, "Uzun Hasan'ın Osmanlılara Karşı Kat'i Mücadeleye Hazırlıkları ve Osmanlı-Akkoyunlu Harbinin Başlaması", *TTK Belleteri*, XXI/82 (1957), s. 261-284; a.mlf., "Fatih Sultan Mehmed-Uzun Hasan Rekabetinde Trabzon Meselesi", *TAD*, II/2-3 (1966), s. 67-83; Şerafettin Turan, "Fatih Sultan Mehmed-Uzun Hasan Mücadelesi ve Venedik", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, III/4-5 (1967), s. 63-110; İlhan Erdem, "Akkoyunlu Kaynaklarına Göre Otlukbeli (Başkent) Savaşı", *AÜ Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi: OTAM*, sy. 4, Ankara 1993, s. 151-159; Halil İnalçık, "Mehmed II", *İA*, VII, 523-527.

ERHAN AFYONCU

OTMAN BABA

(ö. 883/1478)

Kalenderî şeyhi.

780 (1378-79) yılında doğdu. Hayatı hakkındaki bilgiler, halifelerinden Küçük Abdal'ın onun ölümünden beş yıl sonra kaleme aldığı *Vilâyetnâme-i Otman Baba* adlı esere dayanmaktadır. Birbirine benzeyen keramet hikâyelerini tekrar eden menâkıbnâmelerin dışında dönemin dinî-sosyal hayatına ışık tutan önemli bir kaynak olarak tanımlanan eseri (İnalçık, s. 129) yazma görevini kendisine bizzat Otman Baba'nın verdiğini söyleyen Küçük Abdal onun Anadolu'ya Timur ile birlikte geldiğini, halk arasında Otman Baba diye tanındığını, erenlerin ise ona Hüsam Şah dediklerini, Oğuz dili konuştuğunu, cüssesinin heybetli, nazarının himmetli olduğunu, sırrına kimsenin vâkıf olamayacağını

söylediğini belirtir. Ağrı dağı eteklerinde, Bursa, İznik, Germiyan ve Saruhan yöresinde dolaştığını, Fâtih Sultan Mehmed ile şehzadeliği sırasında Manisa'da görüştüğünü anlatır.

Otman Baba, daha sonra Küçük Abdal'ın "abdâlân-ı Rûm" diye tanımladığı yüzlerce dervişleriyle birlikte İstanbul'a gelmiş, Göztepe'de ve Terkos civarında bir süre ikamet ettikten sonra uzun yıllar faaliyet gösterceği Balkanlar'a geçmiştir, burada muhtelif şehir, köy ve kasabaları dolaşmış, sıkıntılarını gidermede halka yardım etmiş, zorda olan çiftçilere destek olmuş, abdalları için kurban toplamıştır. Babasieski, Aydos, Dobruca, Tırnova, Zağra, Filibe, Edirne, Vize, Siroz, Belgrad, Semendire, Ağaç denizi, Balkan dağı gezdiği yerler arasında zikredilebilir. Yaz aylarında Ahmed Baba (Vize), Mü'min Derviş (Zağra), Bayezid Baba (Vardar), Mecnun Derviş (Serez) ve Nasuh Baba (Karasu Yenicesi) gibi dönemin ünlü Kalenderî zâviyelerini dolaşmış, kışları Varna ve Edirne'deki zâviyesinde geçirmiştir. Eserde, onun bölgenin efsanevî kahramanı Sarı Saltuk'a atıfta bulunduğu ve Balkanlar'da iman çerağını yakan Sarı Saltuk'un aslında kendisi olduğunu vurguladığı görülür. Otman Baba, Balkanlar'da yörükler ve bilhassa Tanrıdağı yörükleri arasında faaliyet göstermiştir. Kendisinin de yörük olmasının faaliyet sahasını belirlemede etkili olduğu söylenebilir. Halil İnalcık'a göre bunun te-

melinde merkezî yönetim tarafından dışlanmış olan bu zümrelere mensup oluşu yatmaktadır. Esasen onun abdallarının çoğu Doğu Balkan dağları veya Dobruca yörelerinden fakir çobanlardır. Otman Baba'nın şehirde yaşayanları "koca karınlı" diye eleştirmesi, sürekli dağlarda dolaşması kendisini ve mensup olduğu çevreyi açık biçimde ortaya koymaktadır. Abdallarıyla birlikte Balkanlar'daki fetih hareketlerine katılıp gazilerle birlikte savaştan Otman Baba onlarla yakın dostluk kurmuş, devlet adamlarının ihsanlarını kesinlikle kabul etmemiştir. Onun yakınlık kurduğu akıncı gazilerin başında Mihaloğlu Ali Bey gelir. *Vilâyetnâme*'de Ali Bey'in Otman Baba'ya karşı çok hürmetkâr olduğundan bahsedilir.

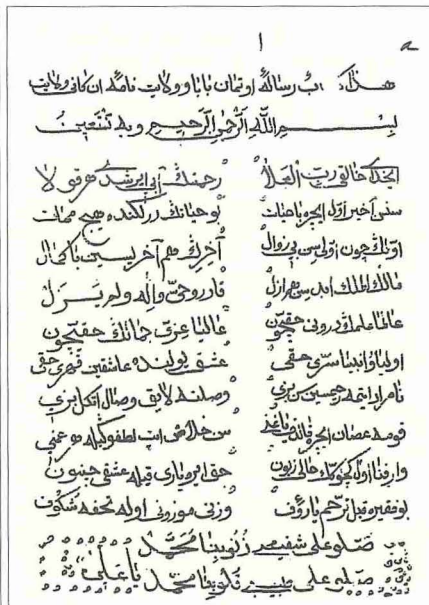
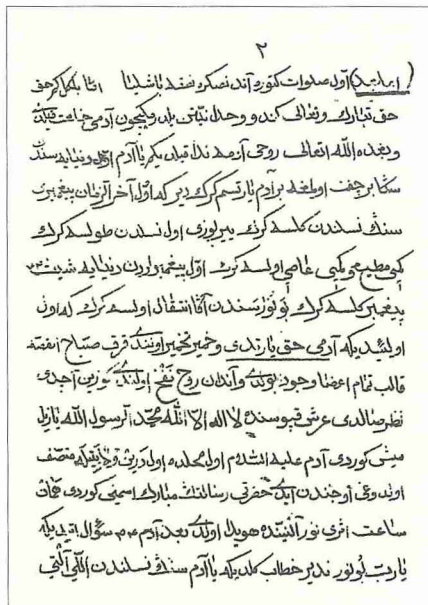
Vilâyetnâme'de en çok vurgu yapılan hususlardan biri Otman Baba'nın Fâtih Sultan Mehmed'le ilişkisidir. Şehzadeliği döneminden itibaren Fâtih üzerinde nüfuz sahibi olmaya çalışan Otman Baba rıvayete göre daha şehzade iken rüyasına girerek kendini tanıtmış ve ona Rum diyarına kendisini padişah yapmak için geldiğini söylemiştir. Küçük Abdal'ın ifadelelerinden, Otman Baba'nın, Fâtih'i sultan olarak tanımakla birlikte kendisinin kâinatı yöneten kutup olduğunu ve tasarruflu olmaksızın hiçbir şeyin gerçekleşmeyeceğini vurgulamaya çalıştığı hissedilir. Nitekim kendini Fâtih'in yaptığı işlerden sorumlu görmüş, aralarındaki ilişkiye daha

çok bu anlayış damgasını vurmuştur. Meselâ *Vilâyetnâme*'ye göre Fâtih, Belgrad seferine çıkmayı planladığında ona sefere çıkmamasını tavsiye etmiş, çıktığı takdirde başarısız olacağını söylemiş, Fâtih bu tavsiyeyi sert bir tepkiyle karşılamışsa da sefer başarısızlıkla sonuçlanınca onun üstünlüğünü tanımak zorunda kalmış, bu dönemden itibaren Otman Baba'ya karşı son derece hürmetkar, lutufkâr ve itaatkâr davranmaya başlamıştır. Eserde, başta Mahmud Paşa olmak üzere Fâtih'in yanındaki devlet adamlarının da Otman Baba'nın "sırr-ı velâyet" olduğunu bildikleri vurgulanır.

Otman Baba'nın Fâtih Sultan Mehmed'e ve devrin diğer adamlarına karşı tutumunda sahip olduğu kutbiyyet telakkisinin büyük payı vardır. *Vilâyetnâme*'de Yıldırım Bayezid devrinde Şücâüddin Dede'nin kutbiyyet makamında bulunduğu, daha sonra kutbiyyetin Otman Baba'ya geçtiği ifade edilmektedir. Küçük Abdal tam anlamıyla vahdet-i vücûd neşvesi içinde olan Otman Baba'yı "kutb'ül-aktâb, kutb'ül-âlem, kutb'ül-zamân, kân-ı velâyet, server-i şâh-ı cihân, kutb-ı velâyet-i sirr-ı eşyâ, âlim-i nûr-ı hikmet, sâhib-i kudret, nokta-i hakikat, şâh-ı merdân, şâh-ı Kerbelâ" gibi unvanlarla anar. Bu unvanlarda Ehl-i beyt vurgusu açıkça görülmektedir.

Vilâyetnâme'den, Hz. Peygamber'le birlikte nübüvvet devrinin sona erip Hz. Ali ile velâyet devrinin başladığını söyleyen, velîleri divane ve meşrû (şeriata riayetkâr) diye ikiye ayıran, divaneleri diğerlerinden üstün sayan Otman Baba'nın bütün gayr-i Sünnî görüşleri sebebiyle medrese çevrelerince Fâtih Sultan Mehmed'e şikâyet edildiği, hatta mahkemede sorgulandığı, fakat onun ölünceye kadar fikirlerini savunmaya devam ettiği anlaşılmaktadır. Otman Baba, medrese mensuplarının yanı sıra dönemdeki bazı tarikat şeyhleriyle de anlaşamamıştır. Bunda onları dünya malı biriktirmek, şan ve şöhret peşinde koşmak, iktidara yakın çevrelerle iş birliği yapmak, halka yalan yanlış mârifet satmak, kurdukları vakıfları evlâdiyeleğe hale dönüştürmekle suçlamasının büyük payı olmalıdır. Otman Baba'nın Bektaşî ileri gelenleriyle ilişkilerinin de pek iyi olmadığı görülmektedir. Meselâ Vardar Yenicesi'nde bir sohbet sırasında Bayezid Baba'yı azarlamış, onun Rumeli'deki bütün Hacı Bektâş-ı Velî derişlerini davet ettiği bir toplantıya katılmamış ve koyun postuna bürünüp "insilâh" halini tercih etmiştir. Aynı şekilde ziyaretine gelen Bektaşî şeyhi Mahmud Celebi'yi de azarlamış,

Küçük Abdal'ın *Vilâyetnâme-i Otman Baba* adlı eserinin ilk iki sayfası (Ankara Cebeci Halk Ktp., nr. 495)

bu zat yakınlarıdaki bir Edhemî tekkesine saklanarak kendisini kurtarabilmiştir. Küçük Abdal onun Şücaüddin Baba, Arık Çoban (Koyun Baba) ve Hacı Bektâs-ı Vefî dışında geçmişte ve kendi döneminde yaşayan hiçbir velîyi kabul etmediğini, abdallarına çok düşkün olduğunu, bütün hevesleri terk edip Hak aşkı ile dolan ve âlemdeki her şeyi Hak'tan bilenleri gerçek abdal kabul ettiğini söyler. Otman Baba'nın köprü yaptırdığı, abdallarından ıssız alanlara çeşmeler kurup sular akıtmalarını istediği ve Balkanlar'ı yerleşim yeri haline getirmeye çalıştığı kaydedilmektedir.

Eserde ayrıca Otman Baba'nın pek çok kerametinden bahsedilmektedir. Meselâ Azerbaycan taraflarından İstanbul'a bir buluta binip geldiği, yıldırımını kendisine kamçı yaptığı, tabiata hükmetme gücüne sahip olduğu, fırtına çıkarıp yağmur yağdırdığı anlatılmaktadır. Bütün bunlar muhtemelen Otman Baba'nın zamanın kutbu ve yegâne hâkimi olduğunu vurgulamak amacıyla üretilmiştir. *Vilâyetnâme*'de anlatılan bazı olayların şamanist motifler içerdiği görülmektedir. Onun ve abdallarının gittikleri her yerde buldukları kuru ağaçları ortaya yığıp çok büyük ateşler yakarak etrafında semâ etmeleri, kendisinin Fâtih Sultan Mehmed'in hastalığını iyileştirmek için büyük bir ateş yakıp başında dua etmesi, Rumeli köylerinde halkı ejderhadan kurtarması gibi olaylar bunlar arasında zikredilebilir.

Küçük Abdal, Otman Baba'nın 8 Receb 883'te (5 Ekim 1478) vefat ettiğini, ölmeden önce abdallarını yanına toplayıp kendilerine yetmiş iki buçuk milleti yekdiğelerinden ayırt etmemeleri gerektiğini hatırlattığını, ölümden korkmadığını, kendisinin bir atı olduğunu ve bu ata binerek göğe çıkacağını, arkasından ağlamamalarını, zira artık üşümeyeceğini, yorulmayacağını, acıkmayacağını, yerden göğe gideceğini, zaten aslının da orada olduğunu söylediğini kaydeder. Küçük Abdal, Otman Baba'nın cenazesine içlerinde dânişmendlerin de bulunduğu 2000 kişinin katıldığını söyler. Varna'daki zâviyesinde bulunan türbesi 1506 yılında yapılmıştır.

Osmanlı Kalenderîlik tarihinde önemli bir yere sahip olan Otman Baba, Balkanlar'da XV. yüzyıl Kalenderîliğine damgasını vurmuş (Ocak, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Marjinal Süflilik: Kalenderîler*, s. 101), etkisi sonraki dönemlerde devam etmiştir. XVI. yüzyılda Kalenderî-Bektaşî-Hurûfî bağlamında şiirler söyleyen Muhyiddin Abdal onu "ululardan ulu, yedi iklim dört köşeye, arşa kürse tolu" bir şahsiyet ola-

rak tanıtır. Otman Baba'nın halifesi Akyazılı Sultan'dan sonra kutbiyyet makamına geçtiğine inanılan Demir Baba'nın abdalları Otman Baba'ya saygı duymuşlar, sık sık türbesini ziyaret etmişler ve bu ziyaretin en büyük kerem olduğunu ifade etmişlerdir (*Demir Baba Vilâyetnâmesi*, s. 110). II. Bayezid'e Arnavutluk'ta yapılan suikast girişiminden (1492) Otman Baba dervişleri sorumlu tutulmuştur (Ocak, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Marjinal Süflilik: Kalenderîler*, s. 101-102). Anadolu ve Balkanlar'da pek çok köye onun adına nisbetle Hüsâm Dede ismi verilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Küçük Abdal, *Vilâyetnâme-i Otman Baba*, Ankara Cebeci Halk Ktp., nr. 495; Milli Ktp., Mikrofilm Arşivi, nr. A. 4985; *Demir Baba Vilâyetnâmesi* (haz. Bedri Noyan), İstanbul 1976, s. 81, 110, 119, 147, 162; Yemini, *Faziletname* (haz. Yusuf Tepeli), Ankara 2002, I; Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik* (İstanbul 1953), İstanbul 1983, s. 207; Ahmet Yaşar Ocak, *Bektaşî Menâkıbnâmelerinde İslâm Öncesi İnanç Motifleri*, İstanbul 1983, tür.yer.; a.mlf., *Osmanlı İmparatorluğu'nda Marjinal Süflilik: Kalenderîler (XIV-XVII. Yüzyıllar)*, Ankara 1992, s. 99-102; Halil İnalıcık, *The Middle East and the Balkans under the Ottoman Empire, Essays on Economy and Society*, Bloomington 1993, s. 19-36 (aynı yazı için bk. a.mlf., *Doğu Batı Makaleleri I*, Ankara 2005, s. 129-150); Ahmet T. Karameşta, *God's Unruly Friends: Dervish Groups in the Islamic Later Middle Period, 1200-1500*, Salt Lake City 1994, s. 239-248; Halime Doğru, *XIII.-XIX. Yüzyıllar Arasında Rumeli'de Sağ Kolun Siyasî, Sosyal, Ekonomik Görüntüsü ve Kozluca Kazası*, Eskişehir 2000, s. 79-80; Yusuf Ziya Yörükân, *Müslümanlıktan Evvel Türk Dinleri: Şamanizm* (haz. Türkan Yörükân), Ankara 2005, s. 107; Hasan Fehmi [Turgal], "Otman Baba Velâyetnâmesi", *TY, V/27* (1927), s. 239-244; Nejat Birdoğan, "Otman Baba ve Velâyetnâmesi", *Folklor / Edebiyat*, sy. 16, Ankara 1998, s. 22-32; Bayram Durbilmez, "Muhyiddin Abdal'a Göre Hacı Bektaş ve Otman Baba", a.e., sy. 18 (1999), s. 133-140; Şevki Koca, "Od'man Baba Velâyetnâmesi (Vilâyetnâme-i Şâhî) ve Gökçek Abdal Hakkında Bir Didaktik Kodeks", a.e., sy. 29 (2001), s. 263-272; N. Gramatikova, "Otman Baba: One of the Spiritual Patrons of Islamic Heterodoxy in Bulgarian Lands", *EB*, sy. 3 (2002), s. 71-102; Kemal Üçüncü, "Sözlü Kültür/Tarih Bağlamında Edebi Bir Metin Olarak Otman Baba Vilâyetnâmesi", *Bilgi*, sy. 28, Ankara 2004, s. 1-29.

HAŞİM ŞAHİN

OTTO-DORN, Katharina
(1908-1999)

Türk-İslâm sanatları tarihçisi.

Almanya'nın Wiesbaden şehrinde doğdu. Viyana Üniversitesi'nde Josef Strzygowski'nin yanında öğrenim gördü ve Sâsânî gümüş eserlerine dair hazırladığı tezle

doktor oldu (1933). 1934'te Berlin Devlet Müzeleri İslâmî Eserler Bölümü müdürü Ernst Kühnel'in yanında çalıştı ve onun yönlendirmesiyle İslâm sanatı üzerinde yoğunlaştı. 1935'te İstanbul'daki Alman Arkeoloji Enstitüsü'nde İznik seramikleriyle ilgilenmeye başladı ve 1942'de üyesi olduğu bu enstitünün 1944 yılına kadar çeşitli araştırma ve kazı programlarına katıldı. Bu sırada İznik'in İslâm dönemi yapı ve sanat varlığını ortaya koyan *Das islamische Iznik* adlı kitabını yayımladı (Berlin 1941). Theresa Goell ile Nemrut dağı yakınındaki Kâhta sitini kazdıktan sonra 1944'te, Bizans mimarisi uzmanı Alfons Maria Schneider ile birlikte Adana-Antakya çevrelerinde henüz tanınmamış birçok İslâm anıtını ele alarak önemli yüzey araştırmalarına girişti. Ancak o günlerde Türkiye-Almanya ilişkilerinin kesilmesi yüzünden ülkeden ayrılmak zorunda kaldı. II. Dünya Savaşı'nın ardından Heidelberg Üniversitesi'nde genel İslâm sanatı derslerini ve Hint-İslâm minyatürleri seminerini üstlendi. Alfons Maria Schneider'in Suriye'deki hristiyan Roma merkezlerinden olan Rusâfe'deki kazılarına katıldı. Onun ölümü üzerine kazı başkanlığına getirilen Johannes Kollwitz ile çalıştı ve şehrin fethinden sonra Emevî Halifesi Hişâm'ın sur dışına yaptırdığı sarayı ortaya çıkardı.

Otto-Dorn, 1954'te Ankara Üniversitesi'nin davetiyle Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Sanat Tarihi ve Türk Sanatı Kürsüsü'nü kurdu. Bir taraftan sayıları hızla artan öğrencilerini yetiştirirken bir taraftan da Anadolu Türk-İslâm sanatı alanına yeni bilgiler kazandıran araştırmalarının sonuçlarını yayımladı. Selçuklu çağından Geç Osmanlı dönemi Kütahya çinilerine uzanan Türk seramik sanatını incelediği *Türkische Keramik* adlı kitabı (Ankara 1957) bu dönemde verdiği ilk büyük eserdir. Otto-Dorn, Anadolu Selçuklu sanatının biçimde ve ikonografide Aşyalı kökleri, mimarisinin tipolojisi, ahşap camiler, figürlü mezar taşları, Türk-Çin hayvan takvimi simgelerinin İslâm sanatına geçişi, Van'ın Ahtamar adasındaki Ermeni kilisesinin kabartmalarında Türk-İslâm sanatının biçim ve ikonografi etkileri gibi konuları ilk defa bilim dünyasına mal etti, bu arada Ahtamar tezi dolayısıyla Batı'daki bazı fanatik çevrelerin hücumuna uğradı. Ankara'daki hocalığı sırasında hazırladığı *Kunst des Islam* adlı kitabı (Baden-Baden 1964), İslâm sanat ve mimarlığını başlangıcından Osmanlı ve Hint-Bâbürlü